

Pressemelding

fra

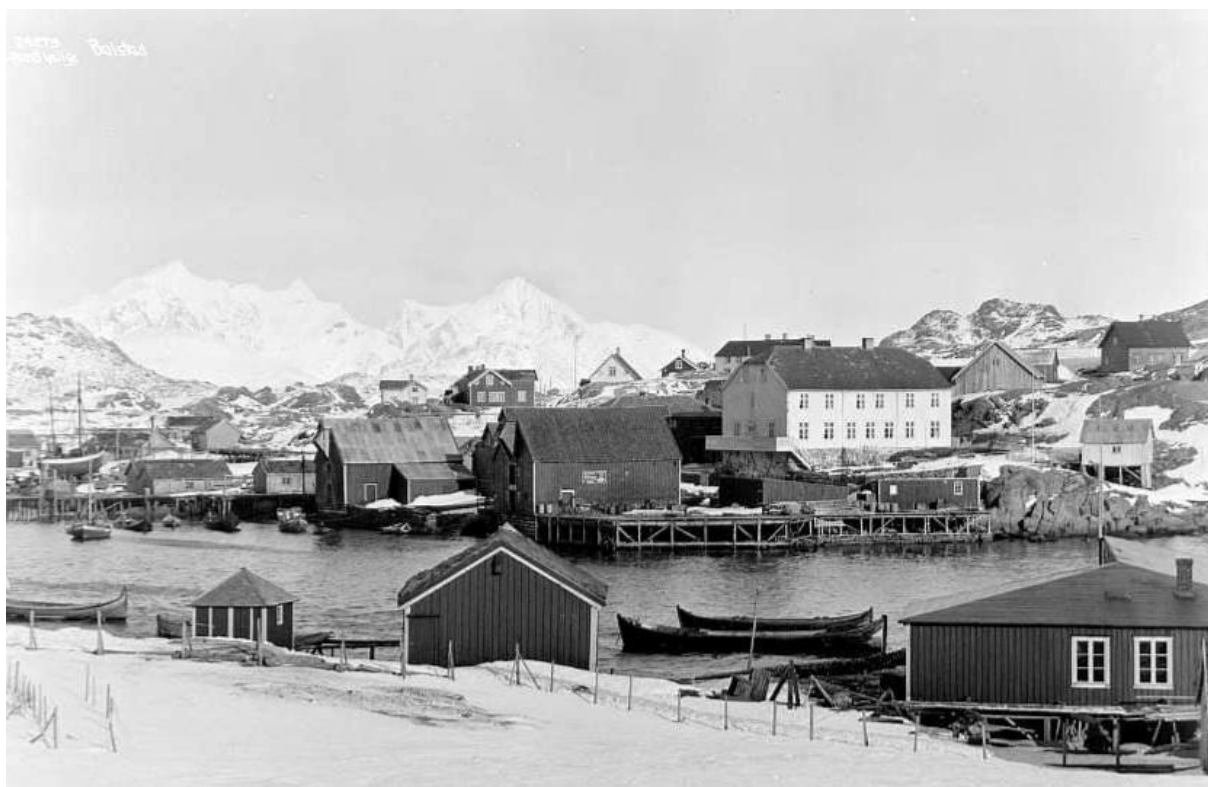
Den 8. desember 2022 avslutter Vestvågøy Historielag den store markeringen av 300 års fødselsdag til en av Vestvågøy, Lofoten og ikke minst en av Norges store sønner Gerhard Schøning med et:

Foredrag på Lofotr Vikingmuseum

Torsdag den 8. desember kl. 17.00 – 19.30

Hvordan ble væreiersystemet i Vest-Lofoten til?

Væreiergården på Ballstadøya

Væreiergården på Ballstadlandet

Bente Hartviksen er Førsteamanuensis ved Arkivverket – Riksarkivet og statsarkivene.

Hun er Dr.philos med avhandlingen: *Fiskerbøndernes arv – Gjeldsforhold i Nordland 1780-1865 vesentlig belyst ved skiftemateriale*, (Dr.philos avhandling. UIO, Oslo 2007.)

Bente Hartviksen skal 8.desember kl. 18.00 holde foredrag på Lofotr Vikingmuseum utfra sin hovedfagsoppgave fra 1979: *Framveksten av væreiersystemet. Økonomisk og sosial historie fra Vest-Lofoten ca. 1765-1865.* (Hovedoppgave i historie. Oslo høsten 1979).

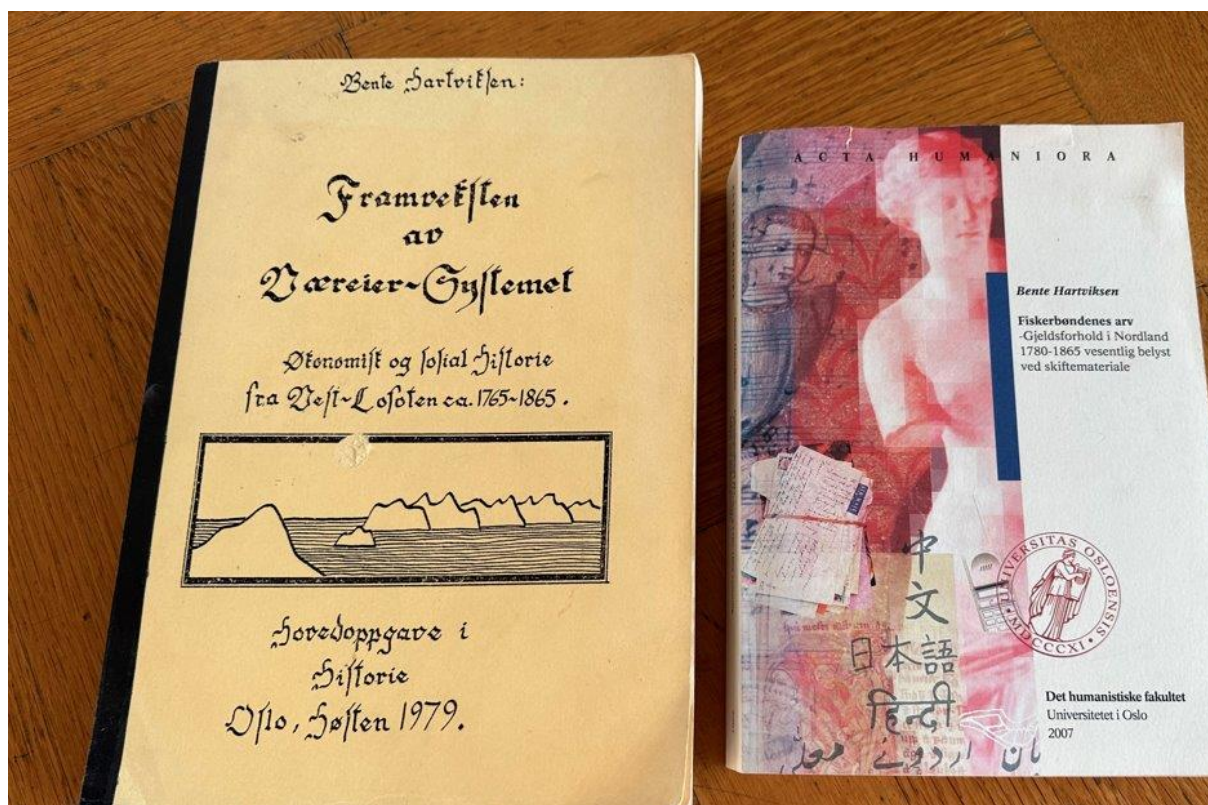
Vi starter med kaffe og kake ute i Lystgården mellom 17.00 og 18.00. Foredraget starter kl. 18.00 i kinosalen.

I et fornemt gammelt våningshus i sentrum av mangt et fiskevær bodde «**nessekongen**», «**kongen i været**»; **væreieren**. Fra vinduene kunne han skue utover sitt rike, utover fiskebruk, rorbuer og små stuer omkranset av hav og fjell. Væreiersystemet kom til å dominere næringslivet i Vest-Lofoten. Enda på 1970-tallet sa eldre folk i Vest-Lofoten at «han eid oss med hus og hår». Væreiersystemet hadde eksistert «fra Arilds tid» ble det sagt.

Men det hele var lite utforsket. På leting etter væreiersystemets opprinnelse og karakter, pløyde Bente Hartviksen på 1970-tallet gjennom det meste av arkiver som kan belyse økonomien i Vest-Lofoten. Det var statlige arkiver i Riksarkivet i Oslo og i Statsarkivet i Trondheim. I Bergen var det forretningsarkiv etter bergenskjøpmenn. I Nordland fantes arkiver etter lokale handelsfolk og etter fattigkommisjoner og formannskap. Etter et par år kunne Hartviksen bit for bit rekonstruere *framveksten* av væreiersystemet i tidsrommet 1765-1865. Det var fascinerende for en ung historikerspire! Særlig fordi hun kunne avdekke årsaker til at det vokste fram. Væreiersystemet ble til i nær sammenheng med måten fisken ble fanget, tilvirket og omsatt på. Systemet var et resultat av endringer i fiskeinnsig, redskapsbruk, tilvirkning, sammen med myndighetenes forsøk på å regulere fisket og fiskehandelen. Dertil kom «overgangen til selveie» etter hvert som det offentlige jordegodset; det vil si: krongods og kirkegods, ble solgt til brukerne fra 1821 og utover.

Høyesterettsadvokat Hans J. Bjørnstad i Svolvær, som også var oppsynsmann under Lofotfisket, ga ut flere bøker rundt 1970. Han slo fast at «*I gamle dager strødde de forskjellige Majestæter raust omkring seg med «Privilegier» og «Kongelige Skjøder», og de respektive væreierdynastiens stamfedre våknet en dag og så seg som eneherskere i sine riker. De tok med takk imot det som ble dem skjenket fra det høye. Det var menneskelig. Skal de dømmes, må de gamle Majestæter sitte sammen med dem på tiltalebenken.»*

Sitatet fra Hans J.Bjørnstad er fra boka *Av lofotfiskerens saga*, Oslo 1970,(s.78-79)

Hartviksens «grunnforskning» i Nordlands økonomiske og sosiale historie.

Hartviksen begynte å arbeide i Arkivverket i 1980 og har vært tilsatt både i Statsarkivet i Oslo og i Riksarkivet. Hun har vært førsteamanuensis siden 1987 og gikk av med pensjon 1. oktober i år. I Riksarkivet hadde hun i mer enn 20 år ansvar for arkivene etter Landbruksdepartementet og Fiskeridepartementet med underliggende institusjoner.

10. desember 2021, da det var 100 år siden Christian Lous Lange ble den første norske fredsprisvinneren, ga Hartviksen ut en dobbeltbiografi over ham og hans kone Bertha Manthey Lange. Paret skrev til hverandre gjennom et halvt århundre 1892-1938. Brevene dokumenterer drakampen mellom krig og fred og et intenst kjærlighetsforhold. Lange er den eneste norske fredsprisvinneren ved siden av Fridtjof Nansen, som fikk prisen året etter ham.

Til min sjæls veninde - Kjærlighet i en koffert - Fredsprisvinner Christian Lous lange og Bertha Manthey Lange. (Høsten 2021. ISBN 9788230023143)

Hilsen
Vestvågøy Historielag